Prof. E. Kretschmer te Tübingen noemt in zijn beroemd werk over lichaamsbouw en karakter de lichaamsbouw naast den psychischen toestand en de persoonlijkheid, het kiaarblijkelijk gevolg van de geheele massa der geërfde eigenschappen. Hij geeft in tabel no. 12 een duidelijk overzicht van de diagnose van het gezin van een 48-jarige beambte naar constitutie en karakter. Schakelen we deze laatste eigenschappen even uit, en letten we allereerst op den lichaamsbouw. De vader was een lange, breedgeschouderde, sterkgebeende Duitscher, de moeder had een betrekkelijk kleine en ietwat korpulente gestalte. De oudste zoon was groot en geleek op zijn vader. De tweede zoon had een schraal uiterlijk. De derde was zeer korpulent en leek op zijn moeder. Het vierde kind was een dochter, die lang en schraal van gestalte was. In gestalte kregen dus de vader en de moeder van dat gezin ieder één navolger, terwijl twee kinderen een gemengd type hadden. De schrijver durft niet beslissen of deze twee de lengte van hun vader hadden dan of hun schraal uiterlijk het gevolg was van het bezit van die gestalte bij één van hun voorouders. De gewone ervaring, die zich in den volksmond uit is, dat van de kinderen de één in gestalte naar den vader, de ander naar de moeder aardt. Aan de gemengde typen wordt gewoonlijk weinig aandacht geschonken. Zoo verklaren wij het, dat Prof. Honig schrijft, dat de Creatianist erkent, dat de kinderen het lichaam van hunne ouders ontvangen. Elders zegt hij, dat ze soms ook het type vertoonen van hun voorouders. Ook hierin wisselen rhythmus en variatie elkander af, een afwisseling die niet wijst op mechanische wetten, maar veeleer op de hand eens kunstenaars, zooals God Zichzelf vaak noemt in Zijn openbaring.

Tot hetzelfde resultaat komen wij, als we Prof. Hugo Münsterberg † 1916 volgen bij zijn onderzoek naar de oogen van kinderen, wier ouders bruine of blauwe oogen hebben of verschillen in kleur van de oogen. Eén van zijn conclusies is, dat als één van de ouders bruine, de andere blauwe oogen heeft, en de bruinoogige heeft ouders van wie maar één bruine oogen heeft, dan is de helft van de kinderen bruin, de andere helft blauw van oogen. Ook hierbij zijn de gemengde typen de meest voorkomende.

De man in de straat besluit tot erfelijke eigenschappen bij kinderen door te letten op hun gelaat. O, dat is er één van N., dat kun je wel zien aan 't gezicht, hooren we hem zeggen. Zonder in de finesses van de physiognomie te treden merken we hierbij op, dat gelaatstrekken niet alleen erfelijk zijn in gezinnen, maar ook in families, geslachten, volken en rassen. De Mongool is zwakneuzig, de Kaukasiër sterkgeneusd, de Semiet kromneuzig. Er zijn geslachten met arendsneuzen, andere met wipneuzen en nog andere met dikke neuzen. Aristoteles noemt de eersten intelligent, de tweede soort weelderigen en de derde langzamen van begrip. Zij, die den mensch als een mechanisme beschouwen, verklaren die overeenkomst in gelaatstrekken uit het bezit van dezelfde klieren met inwendige afscheiding, doch dit is een bloot vermoeden. Voor ons zijn deze gelaatkundige eigenschappen mede de grenzen, die God heeft getrokken bij het afzonderen der volken van elkander. Die grenzen gaan echter niet altijd door tusschen de gezinnen, want er zijn tal van kinderen, wier gelaatstype teruggrijpt op de grootouders of overgrootouders. De eenheid en de verscheidenheid op dit gebied zijn o.i. architectonische kunst toegepast op het menschelijk geslacht door een hoogere hand. De menschelijke factor hierin is voor ons tweede oorzaak. God voegt man en vrouw samen. God bepaalt hun vruchtbaarheid. Toch zijn zij verantwoordelijk voor hun daden. Wij staan hier wel voor een mysterie, doch wij mogen geen van beide oorzaken uitschakelen.

De erfelijkheid van temperamentseigenschappen is door middel van enquête vastgesteld door de Professoren Heymans en Wiersma. Zij stelden in het „Zeitschrift für Psychologie" no. 45 zich de volgende vragen: 1e. Is ons materiaal betrouwbaar? Daarop volgt het antwoord: Niet zoo dat elk bericht door ons ingewonnen betrouwbaar is, maar wel zoo, dat geen geregeld voorkomende fout is ingeslopen. 2e. Is ons materiaal talrijk genoeg? Daarop heet het, dat meer materiaal zeker gewenscht was, en dat de enkele uitkomsten niet te veel mogen vertrouwd worden, wel hetgeen uit meer uitkomsten tesamen blijkt. 3e. Berusten de vastgestelde afhankelijkheidsbetrekkingen werkelijk op erfelijkheid, of geheel of ten deele op de opvoeding? Daarop wordt geantwoord, dat de invloed van erfelijkheid en opvoeding in het materiaal niet kon gescheiden en afzonderlijk gemeten worden, zoodat hun cijfers alleen voorloopige waarde hebben. Er bestaat echter grond om te vermoeden, dat de invloed van de erfelijkheid die van de opvoeding ver overtreft.

In deze laatste uitspraak hebben we één van de conclusies waartegen Prof. H. Bavinck reeds heeft gewaarschuwd. Hij schrijft in zijn werk „De nieuwe opvoeding", p. 32, dat men met de erfelijkheid en vooral ook met de conclusies, die men daaruit zou willen afleiden voor de praktijk, uiterst voorzichtig moet zijn.

Den Haag. LOS.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

De Bijbel op de Openbare School.

Dat moeilijke onderwerp is weer aan de orde. Men is daar aan bezig van twee kanten: in de kringen van het Bijzonder, zoowel als van het Openbaar Onderwijs. Ja, ook in laatstgenoemde kringen. Men is daar langzamerhand gekomen tot de ontstellende gedachte, dat verwaarloozing van de kennis der Heilige Schrift het opgroeiend geslacht op een lager cultuurniveau houdt, het in menig opzicht vreemd doet staan tegenover de eigen taal. Vooral, wanneer men er dan bij weet, dat in menig ander land toch nog altijd een zekere kennis van de Heilige Schrift, ook op de Overheidsschool, wordt aangebracht, dan wil men wel op zijn schreden terugkeeren. Men erkent dan, te ver te zijn gegaan in het verbannen van dat Woord van de school.

Ook in eigen kring voelt men zich niet verantwoord. Men wijst dan op de roeping, die wij toch hebben voor onze naasten: wij mogen toch zoo'n groot gedeelte van de kinderen onzes volks niet laten opgroeien, zonder dat ze ooit van Jezus gehoord hebben en onze Overheid, de Overheid van een Christelijke natie, moet op haar school uitkomen als zich van haar roeping bewust. Men vraagt zelfs het vak Bijbelsche Geschiedenis als een verplicht vak voor de Openbare School.

Om een beetje wegwijs te blijven in den doolhof van velerlei redeneeringen, moeten we trachten, enkele lijnen goed vast te houden. Wat betreft de mannen van het Openbaar Onderwijs, die nu het pleit voeren voor den Bijbel of althans voor wat Bijbelsche Geschiedenissen op de Overheidsschool, al is het maar in den vorm van een leesboek, zou ik willen opmerken, dat we in ons land daarvoor altijd de mogelijkheid hebben gehad, omdat wij de neutraliteit altijd zeer betrekkelijk hebben gehandhaafd. Wanneer er van de zijde der ouders geen bezwaar tegen was, hebben we in vele streken van ons land een Christelijke, een Roomsch-Katholieke overheidsschool gehad. Nu heeft de wet van 1920 het mogelijk gemaakt dergelijke scholen om te zetten in Bijzondere scholen, wat dan ook voor een groot deel gebeurd is. Hier geeft de Bijzondere school de oplossing van de schoolkwestie.

Men zal toch niet zoo ver willen gaan, dat men de kinderen van ouders, die beslist tegen elk godsdienstig onderwijs zijn, wil dwingen, aan dat onderwijs deel te nemen! Vrijgeven voor zoo'n uur breekt al weer de hooggeloofde eenheid van de school.

En nu de voorstanders in eigen kring. Ik krijg bij wat mannen als Ds Lingbeek zeggen, altijd de gedachte, dat zij de Overheid willen laten doen, wat ze zelf verzuimd hebben. De wet biedt de gelegenheid door godsdienstleeraren godsdienstonderwijs te geven. Dat is iets, al achten wij het ook geheel onvoldoende. Een echte school van een Christennatie is niet een neutrale school met een uurtje godsdienstonderwijs. Maar wie wat wil doen, vindt hier toch een aanknoopingspunt. Men zal toch ook hier niet zoo ver willen gaan, dat men tegen den zin der ouders in, godsdienstonderwijs wil geven?

En dan komt daar nog een zeer moeilijke kwestie bij. Bijbelsche Geschiedenis een verplicht leervak. Wie moet dat geven? Vindt men aan elke school, ik zal maar niet vragen een aantal, maar één leerkracht, die dat vak kan geven en het ook wil geven met de liefde, die het onderwijs alleen kan doen slagen.

Dan spreek ik er nog maar niet van, dat men dat vak wel eens ingevoerd heeft, om de concurrentie, die de Bijzondere school aan de Openbare deed, het hoofd te kunnen bieden. Deze min nobele bewegingen zullen we maar uitschakelen. Hier moeten we edele motieven onderstellen. Nooit mag van onze zijde ook maar de schijn worden aangenomen, alsof het er ons om te doen zou zijn, de Openbare school zoo slecht mogelijk te maken. Maar even stellig moeten we blijven handhaven het recht van de ouders, om te beslissen, welk onderwijs ze voor hun kinderen begeeren.

Daarom kunnen mannen als Ds Lingbeek met alle kracht gaan ijveren voor de Bijzondere school. Deze biedt ook voor hen de oplossing van de schoolkwestie. Dan behoeft men niet clandestien het kind te bewerken in een anderen geest dan de ouders begeeren, een werk, dat trouwens bij voorbaat met onvruchtbaarheid geslagen is in de meeste gevallen.

Een beetje lezen over wat Bijbelsche personen, waar dat kan, geeft daarom geen bevredigende oplossing. Men doe het, indien men er kans voor ziet en eerlijk voor de ouders blijft. Maar van alle kanten ga men zien, dat in het klassieke land der vrijheid de Bijzondere school de oplossing biedt van heel wat kwesties op schoolgebied.

Nog één wensch moet mij hierbij van het hart. Sommigen willen Bijbelsche Geschiedenis een verplicht leervak voor alle scholen maken. Het zou dan onder de imperatieve vakken van art. 2 komen. Dat zal niet gaan, hebben we gezien. Maar men kan het onder de facultatieve vakken opnemen. En dan moeten de uren voor subsidie aan de Bijzondere school meetellen. Ook uit den nu gevoerden strijd moet het weer duidelijk worden, dat het toch zeer verwonderlijk is, dat in het Christelijk Nederland alle lessen meetellen, gehonoreerd worden, maar niet die voor de Bijbelsche Geschiedenis. Die golden dus niet voor algemeen vormend. Daar moest nu meteen een einde aan gemaakt worden.

Gr. G. MEIMA.

BRIEF UIT AMERIKA

Van „Arminiaansch-Gereformeerd" tot „Barthiaansch-Gereformeerd".

Dr Edwin Lewis, van wien ik den vorigen keer schreef, zeide aan het begin van zijn redevoeringen te Princeton-Seminary verleden herfst, dat Dr Donald Mackenzie de idee had geopperd, dat zij samen wel een dogmatiek konden schrijven. Dr Mackenzie is de opvolger van Dr Geerhardus Vos, onderwijst „Bijbelsche Theologie" te Princeton, en is dus Gereformeerd. Dat zou een Gereformeerd-Arminiaansch-Barthiaansch-vrijzinnige dogmatiek worden. Gelooft men in Nederland niet dat zulks kan? Och wat maakt dat kleine landje daar de menschen toch klein van uitzicht.

Het raadsel is echter spoedig opgelost. Dr Mackenzie is niet al te erg letterlijk Gereformeerd, hij is nu Barthiaansch-„Gereformeerd". En hoe zulk een samenstelling kan bestaan, wordt weer opgelost door het feit, dat hij nooit al te letterlijk „Gereformeerd" is geweest; hij was vroeger Arminiaansch-„Gereformeerd". Traditioneel en officieel is en was en blijft Dr Mackenzie Gereformeerd; theologisch was hij figuurlijk gesproken Gereformeerd, en is nu eenigszins anders, maar toch nog figuurlijk Gereformeerd.

Jaren geleden schreef Dr Mackenzie eenige artikelen in de „Encyclopedia of Religion and Ethics" over „Ethics and Morality", „Free Will", „Libertarianism and Necessitarianism", „Synergism" en „Transcendentalism". Onder zulke onderwerpen moest het verschil tusschen Arminianisme en Calvinisme wel worden besproken.

In zijn artikel over „Synergism" loochent Dr Mackenzie de leer der uitverkiezing, en leert de algemeene verzoening. Hij zegt: „The synergist fought against a view of God which made Him in the case of some men the obstacle to salvation, and making remedial provision only for some; and in this the synergist was right" (Vol XII p. 164).

In zijn artikel over de „Vrije Wil" bestrijdt hij met zoo veel woorden het Calvinistisch standpunt. We kunnen Gods absolute onveranderlijkheid niet zonder meer vasthouden, zegt Dr Mackenzie, dan zouden we des menschen verantwoordelijkheid vernietigen. We moeten dan ook niet met de eigenschappen Gods beginnen om zoo des menschen verantwoordelijkheid te verklaren. We moeten veeleer met onze ondervinding beginnen om dan te zien, in hoever we Gods onveranderlijkheid daarmee kunnen verzoenen. Ik geef hier zijn woorden weer. „Can God's sovereignty be reconciled with such freedom as we require? It cannot if God's absoluteness be asserted without qualification; then the moral life becomes unintelligible. Butler has warned us against speculating on how God ought to reveal Himself. We ought rather to find out how he has revealed Himself. So God's absoluteness must be approached from experience. The defect of Augustinianism and Calvinism is that they start from a knowledge of God's absoluteness above experience, deduce logically from this his eternal decrees, and so explain individual experience. We must start from experience, however, and, doing so, the problem is to reconcile God's absoluteness in grace with man's freedom" (Vol VI, p. 126).

Er waren dus, volgens Dr Mackenzie, in het Calvinisme werkelijke en niet maar schijnbare tegenstrijdigheden. Hoe zoekt hij zelf die tegenstrijdigheden op te lossen? Door het toeval. Dit is zoo ongelooflijk, dat ik zijn woorden weer letterlijk doorgeef: „We need not be afraid of those who cry 'chance'. For there is so much unreason and absurdity, so much cruelty and evil in the world that we welcome even 'chance' if it opens a door to their abolition. That this could be possible without the dangerous gift of free power we cannot conceive. But so imperative is the need of betterment that even this dangerous method is welcome" (Vol VII, p. 907). Door het toeval, door een niet-Christelijke logica, of liever door de verwerping van alle logica, wilde Dr Mackenzie de schijnbare tegenstrijdigheden van het Calvinisme oplossen toen hij zijn artikelen schreef. Dat was een weltoebereide aarde voor het Barthianisme.

In 1933 schreef Dr Mackenzie een boek. De moeilijkheden van de oude logica waarmee hij in

…en we gezien. Maar
…tatieve vakken op
…n voor subsidie aan
…n. Ook uit den nu
…r duidelijk worden,
…lijk is, dat in het
…sen meetellen, ge-
…die voor de Bijbel-
… dus niet voor al-
…nu meteen een einde

G. MEIMA.

…ERIKA

…1" tot „Barthiaansch-

…k den vorigen keer
… zijn redevoeringen
…n herfst, dat Dr
…I geopperd, dat zij
…aden schrijven. Dr
…Dr Geerhardus Vos,
…ie" te Princeton, en
… een Gereformeerd-
…zinnige dogmatiek
…land niet dat zulke
…ne landje daar de
…ficht.
… opgelost. Dr Mac-
…lijk Gereformeerd.
…ormeerd". En hoe
…staan, wordt weer
…nooit al te letterlijk
…j was vroeger Ar-
…raditioneel en offi-
…Mackenzie Gerefor-
…n u r l i j k gesproken
…zins anders, maar
…rmeerd.
…ckenzie eenige arti-
…eligion and Ethics"
…Free Will", „Liber-
…", „Synergism" en
…rulke onderwerpen
…minianisme en Cal-
…n.
…gism" loochent Dr
…iezing, en leert de
…gt: „The synergis
… which made Him
… obstacle to salva-
…rovision only for
…st was right" (Vol

… Wil" bestrijdt hij
…Calvinistisch stand-
…ute onveranderlijk-
…den, zegt Dr Mac-
…ischen verantwoor-
…eten dan ook niet
…ginnen om zoo des
… te verklaren. We
…ervinding beginnen
… Gods onverander-
…enen. Ik geef hier
…d's sovereignty be
… as we require? It
…e asserted without
…life becomes unin-
…us against specu-
…eveal Himself. We
… has revealed Him-
…ust be approached
… of Augustinianism
…art from a know-
…ove experience, de
…ernal decrees, and
…ce. We must start
… doing so, the pro-
…oluteness in grace
…p. 126).
… Mackenzie, in het
…niet maar s c h i j n-
…. Hoe zoekt hij zelf
…sen? Door het toe-
…at ik zijn woorden
…need not be afraid
… there is so much
…ch cruelty and evil
… even 'chance' if it
…n. That this could
…erous gift of free
…But so imperative
…ven this dangerous
… p. 907). Door het
…ke logica, of liever
… logica, wilde Dr
…rijdigheden van het
…n artikelen schreef.
…rde voor het Bar-

…zie een boek. De
…ica waarmee hij in

zijn artikelen nog worstelde, zijn nu, zoo het schijnt, voor zijn denken opgelost. Dat heeft de „paradox" gedaan. Zijn boek draagt den titel: „Christianity — The Paradox of God". Heeft niet de groote Kant zelf ons geleerd, dat wij in tegenstrijdigheden moeten denken? „The philosophy of Immanuel Kant gave the prestige of that great thinker's name to the i n e v i t a b l e n e s s o f p a r a d o x o r a n t i n o m y i n a l l o u r t h i n k i n g". (p. 80). Heeft niet Kierkegaard ons geleerd, dat de paradox in het middelpunt van ons leven moet staan? „Paradox is not a concession but a category". „Kierkegaard is as subtle in his insight into the paradoxical nature of man as Pascal, and as felicitous in his expression" (p. 210). W e k u n n e n d u s h e t w e r k e l i j k t e g e n s t r i j d i g e t o c h g e l o o v e n. Kierkegaard heeft Dr Mackenzie geholpen om g e m a k k e l i j k e r Gereformeerd te zijn. Hij laboreert nu niet meer aan de kwaal van logische tegenstrijdigheden. Het Calvinisme is nu gloeiend waar: of liever hij hangt het Calvinisme nu vuriglijk aan. Dr Mackenzie sprak na de verschijning van zijn boek op een van de algemeene synodes over de glorie van het Calvinisme.

Natuurlijk is het tegenovergestelde van het Calvinisme ook waar. De waarheid is dan ook geen bezit. Men kan de waarheid niet in systeem beleggen. We meenden ons voorheen zoo zeker te het bezit van God. Nu echter zijn we onzeker maar in onze onzekerheid ontvangen we God. Wij zijn zeker van God, niet in het bezit maar in de paradox. „We thought we had domesticated and sociologized Him, ethicised and rationalized Him, until we found that while we his servants were so busy here and there. He had gone; and now our very uncertainty may be an indication that we are getting sure of Him again, sure of Him, not in possession but in paradox. For perhaps only in paradox can we have Him at all, and only in His unknowableness can He be known, and in our longing for His presence is He most truly present" (p. 32).

De waarheid ligt dus „tusschen „ja" en „neen"." De waarheid is op reis. Zij rijdt op de fiets. Als zij stilstaat valt zij om.

En wat een mooie brug maakt dit alles tusschen vrijzinnig en rechtzinnig. Dr Mackenzie zou nu best, vanwege zijn liefde voor de Gereformeerde traditie, het Gereformeerde element in een dogmatiek kunnen verzorgen, terwijl Dr Lewis het vrijzinnige element bijbracht. Is dit weer uit de lucht gegrepen? Och neen, het begin van zooiets is er al. Dr Mackenzie ziet de toekomst blijde tegemoet. De tijd zal nog eens aanbreken, dat de evolutionistische leer van „natuurlijke selectie" als een deel van de waarheid en de Bijbelsche leer van uitverkiezing als het andere deel van de waarheid zal worden beschouwd. „Perhaps the day may come also when the scientific view of natural selection and the New Testament doctrine of an election of grace may be seen to be both sides of God's activity, and not as horns of an inescapable dilemma. Not 'either — — or', but 'both — — and', Antinomies are not antagonisms' as the quaint author of the C o l l o q u i a P e r i p a t e t i c a said" (p. 80).

Nu zijn we er dan. De reis van het Arminiaansch-Gereformeerde naar het Barthiaansch-Gereformeerde is volbracht. De antinomieën zijn nu opgelost omdat men met alle *principia* der logica heeft afgerekend. In het middernachtelijk donker zijn alle koeien zwart. Het volmaakte licht in God is vanwege zijn overweldigende heerlijkheid met het eeuwig duister van het toevallige op één lijn gesteld. Het diepste irrationalisme van het moderne denken is door de Gereformeerde veste binnengehaald.

Dr Stevenson had te Princeton zijn vereenigingsplannen. Voor hem zijn de voorstanders evengoed als de tegenstanders van de „Auburn Affirmation" goed Gereformeerd. Door zijn toedoen is Dr Mackenzie, na de reorganisatie te Princeton in 1929, benoemd. Men zal nu verstaan hoe de vork in den steel zit. Waar de Arminiaansch-Barthiaansch-Gereformeerde Mackenzie woont mag zeker wel de Arminiaansch-Barthiaansch vrijzinnige Lewis een bezoek brengen en dan voorgaan in het gebed. Men bidt nu niet alleen vóór elkaar, maar ook mét elkaar. Dr Stevenson houdt ja ook veel van het Buchmanisme.

De Holland-Amerikalijn te N e w - Y o r k krijgt het nu wel druk. Is er nog ruimte in „het dierbaar plekske grond, waar eens mijn wieg op stond"? Ik geef om de procenten nu niet meer; de geldwaarde is ook al en o v e r a l relatief.

Dr C. VAN TIL.

DOLEANTIE-NUMMER.

We hebben niet kunnen vermoeden, dat de navraag naar dit nummer zóó groot zou zijn. De overgedrukte ex. zijn uitverkocht, zoodat we verdere aanvragers NIET MEER KUNNEN HELPEN. Herdrukken van dit nummer van 24 pagina's is te kostbaar.

DE UITGEVERS.

PERSSCHOUW

Prof. Lindeboom en de aanvangen van „Veldwijk".

Ds R. E. van Arkel schrijft in „Utr. Kerkb.":

Lindeboom had reeds in 1863 de stichtingen van Pastor Fliedner te Kaiserswerth bezocht, welk bezoek een diepen indruk op hem gemaakt had. Tien jaar later zag hij „Meerenberg", en vond daar leden der gemeente van Christus als patiënt; en het schokte hem dat zulken geen verzorging konden vinden overeenkomstig den eisch hunner bijzondere geestelijke behoeften. „Van dien dag af" — zegt hij zelf — „is het overtuiging bij mij geworden, dat de Kerk van Christus schuldig stond aan zwaar verzuim jegens de krankzinnigen, inzonderheid jegens hen, die den Naam des Heeren belijden". In zijn hart is toen eigenlijk „Veldwijk" al geboren. Maar het zou nog jaren duren vóór dit ideaal werkelijkheid werd. In dien tijd trok Lindeboom er op uit, om overal in het land zijn plannen geestdriftig te bepleiten; en menig oudere zal zich de samenkomsten nog herinneren waarin deze vurige van geest optrad. Op de Centrale Pastorale conferentie van 14 September 1883 gaven negentien mannen hun naam onder een woord, dat in het land voor deze zaak zou uitgaan; en 28 Januari 1886 is „Veldwijk" geopend.

Liberalen van 1886 en deskundigen van 1935 over „Veldwijk".

Uit hetzelfde artikel van Ds R. E. van Arkel:

En hoe heeft het liberalisme van die dagen „Veldwijk" ontvangen? Men leze het nu nog eens na vijftig jaren, en dan ziet men hoe achterlijk een richting kan zijn in haar neergang. „Eenige afgescheiden dominé's hebben te Utrecht een vergadering gehouden, om een gesticht voor krankzinnigen te openen, waarbij den patiënten de eisch zal gesteld worden, de Drie Formulieren van Eenigheid te onderteekenen", — zoo schreef een liberaal blad in die dagen. Wat zal er om die geestigheid gelachen zijn. Een ander, Dr Coronel, schreef dit: „Het is een opmerkelijk verschijnsel, dat juist die geloovige drijvers op kerkelijk en politiek gebied zich gedrongen hebben gevoeld, een toevluchtsoord te stichten voor krankzinnigen en zenuwlijders van hunne soort en partij, en dat zij daar die ongelukkigen willen genezen met dezelfde geneesmiddelen, die hunne kwaal hebben teweeg gebracht. Helaas, hun grootheidswaan zet zich zelfs voort in een stichting voor verbijsterden op Gereformeerden grondslag".

En wat schrijft nu in 1935 een Duitsch specialist op dit gebied, Dr Karl Hermkes, in een tijdschrift voor Psychiatrie? „Juist de op religieuze gronden en motieven opgebouwde genezings-paedagogiek heeft zich een zeer waardevol bestanddeel van onze ziekenverzorging bewezen; we hebben telkens weer ondervonden, dat zelfs zulke zieken, die in de maatschappij onverschillig of afwerend tegenover de religieuze dingen stonden, voor verstandige leiding en zielzorg dikwijls zeer toegankelijk zijn, en juist op deze wijze leeren zich aan te passen in een door den redelijken wil opgebouwde orde, en de spanning tusschen de eigen persoonlijkheid en hun opname in een hooger geheel op te heffen".

Ik denk weer aan het veelbesproken thema: „Jezus Christus en het cultuurleven". Neo-calvinistisch noemen ze dat tegenwoordig.

„Onbeschaamde N.S.B.-manieren".

Onder dit opschrift schrijft „N. Prov. Gr. Crt.":

Tijdens de herdenking van de Doleantie in het Concertgebouw te Amsterdam j.l. Vrijdag gehouden, had ook aan de perstafel plaats genomen de heer E. J. Roskam Hzn, secretaris van den Raad voor kerkelijke aangelegenheden vanwege de N.S.B., lid van de Geref. Kerk van Amsterdam-Z., schrijver van den schandelijken „Open brief aan onze Geref. volksgenooten", waarin over de hoofden van onze Geref. predikanten en met name van Prof. Dr K. Schilder, een groote hoeveelheid smaad en laster wordt uitgegoten. De heer Roskam had aan de perstafel plaats genomen voor de redactie van „Volk en Vaderland", hoewel hij geen perskaart als journalist bezit. Meerderen — o.a. verschillende predikanten en ook Prof. Schilder hebben de aanwezigheid van dezen verklager der broederen opgemerkt en ook aan de tafel van het comité bleef het niet onopgemerkt. Het is ons een raadsel, waarom men dezen zinjeur niet zonder meer bij de kraag heeft gepakt en buiten de zaal gezet. Het is maar goed, dat de heer Roskam niet zoo beroemd is, dat hij algemeen herkend werd, want dan zouden de aanwezigen zeker zijn verwijdering hebben verlangd. Menschen, die met den vijand heulen en die zich niet ontzien een rol te spelen, die we hier niet nader wenschen te kwalificeeren, behooren zeker niet in onze vergaderingen te worden geduld.

Wanneer in de N.S.B. een figuur meeliep, die de verachtelijke rol speelde, die de heer Roskam thans op zich heeft genomen, hij werd onmiddellijk gelijkgeschakeld!

Persvuil der N.S.B.

Hier volgen nog enkele persstemmen over het schandelijk bedrijf van den N.S.B.-er, den heer Roskam, die zich aanduidt als lid der Geref. Kerk van Amsterdam-Zuid. Ds O. Bouwman constateert, daarover sprekende, dat de vijand eigen zwakheid verraadt, door zich aan alle argumentatie te spenen, en persoonlijke vijandschap, een Christen onwaardig, der wereld kond te doen. Ik geloof wel, dat het voor de toekomst het beste is, op deze dingen niet te reageeren, maar deze vlek in het leven van de Pers moet toch gesignaleerd. Deze persactie doet wel even zeer, wanneer men bedenkt, dat hier een lid der Geref. Kerk spreekt, maar overigens is het beter, dat men zich openbaart, en het masker aflegt, want openbaarheid der geesten zuivert de sfeer, en stelt het ambt voor een moeilijke, doch ook noodige taak, om de belijdenis van het wezen der kerk in daden om te zetten.

Dr L. v. d. Zanden in „Gron. Kb.":

Inderdaad, de N.S.B. ontmaskert zich zelf, ook door dien „Open Brief", waarmee een politiek blad zich mengt in kerkelijke zaken. De heer Roskam, gevolmachtigde van Mussert voor kerkelijke zaken, kan nog geen bevel uitvaardigen, dat wij zwijgen moeten, hij slaat nu alleen een meewarigen, klagenden toon aan, alsof het welzijn onzer kerken hem zeer ter harte gaat, maar de slag, de nationaal-socialistische slag van de politieke heeren in Duitschland, om zich in kerkelijke zaken te mengen, heeft hij reeds te pakken. Zijn begin doet vermoeden, dat hij eventueel ook het eind wel zou vinden. Den kerkeraad van Amsterdam-Zuid wensch ik in dezen getrouwheid.

Ds J. H. Jonker in „Geref. Kbl. v. N.-Br. en Limburg", na over den strijd van ondergeteekende tegen de N.S.B. gesproken te hebben:

Hij bestrijdt de N.S.B. zoo fundamenteel en principieel, dat er weinig anders ter verdediging overblijft dan onwaardig verweer. Voor 't operatie-lancet zijn alle spieren en zenuwen gevoelig-bang.

Persdebat.

In 1935 hebben we onder terugslag op wat „De Heraut" schreef, een artikel geschreven: „niet één bokje, maar de gansche kudde naar buiten". Dat artikel was m.i. toen noodig tegenover de o.i. door het blad aangenomen houding tegenover „Den Haag-West". Sedert dien heb ik nog niet kunnen ontdekken, dat deze houding zich wijzigde. Het is dáárom, dat ik hier telkens inzake het „persdebat" van den laatsten tijd verschillende auteurs citeer over een onderwerp dat ik anders waarschijnlijk zou hebben laten rusten.

Ds O. Bouwman schrijft in „Ons Kerkblad" (cl. Tiel) over ons blad:

In werkelijkheid zijn er honderden en duizenden, die niet alleen met instemming zijn reformatorische actie meeleven en deze in bijkans alle gevallen onderschrijven, doch ook worden meerderen en meerderen zich bewust, dat hier een taak ligt voor ALLE Gereformeerden, alle Christenen.

Arie van Maasdijk merkt op in „Geref. Kbl. v. Hoek v. Holland etc.":

Er gaat een zucht naar eenheid door alle levenspheren van wat zich noemt Christelijk Nederland.
Heel goed, heel best zelfs.
Maar alle eenheid is niet naar waarheid.
Een eenheid zonder waarheid is als een gezelschap, dat heel spoedig lijkt op een schare in Jezus' tijd, waaronder gemurmel kwam om zijnentwil.
Dat gemurmel kon een tijd worden gesmoord door een eenheidsdrijver van dezelfde categorie als Willem I was, die boven alles eenheid wilde en wiens werk op kerkelijk gebied niets anders dan verdeeldheid heeft gebracht.

Het was dan ook een zeer goede gedachte van Prof. Honig, toen hij bij de doleantieherdenking heenwees naar Filippenzen 2. Prof. Greijdanus geeft daarvan (korte verkl.) deze paraphrase:

I n d i e n e r d a n e e n i g e v e r m a n i n g i n C h r i s t u s is, d.w.z. indien gij dan waarlijk deel aan den Heere Christus hebt,... zoodat een beroep op de gemeenschap met Christus bij u iets vermag, en een vermaanwoord als in Zijnen naam noodzakelijk een goede uitwerking moet hebben; i n d i e n e r e e n i g e b e m o e d i g i n g, of opwekkende toespraak, d e r l i e f d e is, d.i. wanneer bij u heilige liefde aanwezig is tot den Heere en wie van Hem zijn, *en tot mij*; en i n d i e n e r e e n i g e g e m e e n s c h a p d e s G e e s t e s is, d.w.z. wanneer gij... d i e n G e e s t... niet wilt wederstaan, noch bedroeven; en i n d i e n e r e e n i g e b a r m h a r t i g h e i d e n o n t f e r m i n g is, d o e t m i j n e b l i j d s c h a p... v o l k o m e n w o r d e n, d a t g i j h e t z e l f d e b e d e n k t, d.w.z. uw denken en zinnen, vgl. 1 : 7, OP HETZELFDE RICHT, EN MET DEZELFDE ZAAK ZICH DOET BEZIGHOUDEN.

Dit laatste nu wordt dadelijk prijsgegeven, als men elkander loslaat in ernstige gevallen van meeningsverschil.

Ds B. A. Bos oordeelt in „Asser Kb.":

Het staat er met de N.S.B. slecht voor.
Zij wringt zich in allerlei bochten om zichzelf te rechtvaardigen.
Eerst kwam ze als een „brieschende leeuw". In een anonym, op breede schaal verspreid schrijven, werd Prof. Dr K. Schilder belasterd.
Nu komt „Volk en Vaderland" met een hoofdartikel en hierin tracht de N.S.B. zich te openbaren als een „engel des lichts".

Even later:

De bedoelde klacht biedt g e e n e n k e l a r g u m e n t. En niemand zal toch ontkennen kunnen, dat Prof. Dr Schilder wel argumenteerde.
Zoo is die klacht een symptoom van bedroevende zwakheid.
Ieder oordeele over een „Beweging", die een dergelijke strijdwijze kiest!

Ook dit nog:

Uit welk een mentaliteit het hoofdartikel geschreven is, blijkt voorts uit het feit, dat eerstens verschillende Gereformeerde predikanten met name worden genoemd en geprezen. Daarover zeg ik geen woord. Die Dienaren des Woords zullen voor zichzelf wel spreken en aan dezen „Gereformeerde" wel duidelijk maken, dat zij op zijn lof niet zijn gesteld. En voorts moeten enkele reeds-lang-gestorven Gereformeerde strijders voor de eer van God, de N.S.B.-zaak nog dienen.
Men moet maar durven.
God heeft het anders beschikt, en Zijn doen is enkel